

Льїна Антонїна Анатолїївна – доктор філософських наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну.

ФІЛОСОФСЬКЕ МИСЛЕННЯ У ВИМІРАХ СУЧАСНОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Смислове поле сучасних філософських досліджень характеризується формуванням нових методологічних імперативів в усвідомленні духовно-культурного буття соціуму. Це зумовлено суспільною потребою забезпечення теоретичної змістовності в умовах інтенсивних соціальних трансформацій і глобалізаційних перетворень. Одночасно подолання існуючого нарративного традиційного відношення до дійсності, звільнення від аморфних смисложиттєвих цілепокладань актуалізує проблему креативного мислення, в якому відображаються потреби реформування соціокультурного і політичного простору. Її вирішення взаємопов'язане з виокремленням дилеми екзистенційного та есенційного. Перше пов'язане з розмаїттям буття, друге – зі зведенням такого розмаїття до певних його спрощених виявів і специфікацій. Протестом проти одномірного розуміння складності світу у філософських практиках стали міркування, в котрих ці практики кваліфіковані як вияв недовір'я до традиційного, догматичного „ніколи собі не тотожного” мислення. В його парадигмі мислителі минулого прагнули уніфікувати інтелектуальні орієнтації людини. В силу чого постала потреба обґрунтування нового мислення, яке повинне вивести до творчого розуміння сутності життя.

Радикальний критицизм щодо традиційної спрямованості філософії на сутнісне бачення буття втілено в практиці креативів методологічного мислення [2, с. 161]. З погляду останнього завданням пізнання і освоєння світу є пошук й описування сутнісної природи речей, тобто їх справжньої реальної суті. Засобом осягнення такої сутності вважається креативна здатність, заснована як на раціональних, так і на ірраціональних складових – інтуїції, уяві, відчутті тощо, що дозволяє досягти певної епістемологічної та світоглядної позиції. Таке витлумачення методологічного мислення пов'язується з потребою пізнання ірраціональних глибин „життєвого світу” людини, що вимагає очевидності й безсумнівності. Безумовно, інтелектуальне „поле” сутнісних поглядів на людину породжує різні альтернативні полюси її осмислення. Сучасна методологічна рефлексія не може не зважати на ту обставину, що пошуки сутнісного поняття наштовхується на різномірність людського, як воно виявляється у різний час та в різних культурах. В сфері уваги постає як норма” і „традиція”, так і „пережитки”, відхилення, девіації, котрі й обумовлюють креатив мислення.

Методологічні рефлексії обумовлюють зміни в теоретичних визначеннях і поглядах людей на систему усталених світоглядних орієнтирів, які безпосередньо корелюють з цілісністю особистості в апостеріорних детермінаціях соціальності. Вони виступають одними із головних чинників процесів функціонування культури і пізнавальної діяльності. Гармонізація соціуму, культури і науки уможливають досягнення суспільно-політичної солідарності, толерантності, гуманізму в умовах подальшого становлення політико-правового простору і громадянського суспільства, а тим більше людини як найвищої цінності. Вивчення сутності креативу методологічного мислення через структури пізнання виявляє зміст „Я”, через яке індивід ідентифікує в собі свою „особистісність”. Завдяки ним концептуалізуються акти пізнання змістовно-внутрішнього, а методологічне мислення як результат рефлексії у відношенні „Я – Світ” постає необхідним феноменом інтелектуального самовизначення особистості [1].

Сформовані принципи методологічного мислення реалізуються в можливостях людини стати активним суб'єктом наукової діяльності по перетворенню соціокультурного буття, що означає в першу чергу свободу вибору в ціннісних

орієнтаціях, звільнення від впливу зовнішніх детермінацій. Дана обставина засвідчує полізмістовність мислення як спеціальної характеристики буття, тому особливого значення набуває методологічний аналіз процесу смислоутворення усвідомлених цілепокладань в розвитку суспільства і особистості. Усвідомлення людиною своїх цілепокладань тісно пов'язано з колізіями реального суспільного поступу, запитів сьогодення. Радикальні зміни в соціальній практиці постійно актуалізують проблему переосмислення нею сенсу свого буття в світі.

Методологічна функція поняття “креатив мислення” в системі філософського знання багатомірна, має ряд векторів дослідження. Один з них обумовлений тенденціями розвитку сучасних філософських концептів. Вони характеризуються активними дискусіями стосовно проблематики пізнавальних парадигм в контексті безперервності і спадкоємності досвіду й пізнання. Це визначило очевидність того, що зміст знання, зосередженого в “суб’єктивному образі об’єктивного світу”, невіддільний від культурно-історичного контексту і відбувається з усвідомленням динаміки об’єктивних соціальних структур (в процесі діяльності і спілкування). В результаті представники феноменології, екзистенціалізму, персоналізму, філософської антропології стимулюють інтелектуальний пошук відповідного розуміння креативу мислення як особливого роду “живого” явища в реалізації індивідуальних і соціальних цілепокладань. Продуктивний аналіз проблеми мислення вимагає його розгляду в динаміці методологічних рефлексій [2, с. 162].

Аналіз категорії “мислення” в контексті методологічних рефлексій обумовили його розгляд в нових аспектах: феномен мислення потрібно розглядати не тільки як щось вторинне по відношенню до незалежної стосовно нього дійсності, але й практичне відношення в самій соціальній дійсності. У даному аспекті необхідно звернути увагу на методологічну специфічність об’єктивного визначення “реальності” мислення як практичного явища всередині соціального буття: неможливість звичайних об’єктивних фіксацій і опису мислення у вигляді “мисленнєвого поля”, котре знаходиться в міжсуб’єктних відношеннях. Це приводить до послідовно феноменологічного розуміння мислення в його методологічних проявах. В такому аспекті практична дійсність пізнання розглядається як досвід творчо-методологічного мислення в світі соціальності і є складна, обширна, суперечлива сфера онтології культури мислення. Дослідження мислення як сфери життєдіяльності людини визначає широку панораму різних духовних явищ і процесів, взаємозв’язків і закономірностей розвитку нових соціальних відносин. Що вимагає паралельного осмислення і розвитку методологічних основ, на яких будується аналіз проблеми творчого мислення. Одним із таких напрямків є виявлення тих онтологічних (буттєвих) передумов, які задають вихідні філософсько-світоглядні установки в процесі теоретичного пізнання поліфонії духовних реалій. Парадигма сучасного філософського мислення (в його різних вимірах – феноменологічному, екзистенційному, антропологічно-світоглядному, герменевтичному тощо) під креативним мисленням розуміє перетворення об’єктивного змісту предмета в суб’єктивний зміст, враховуючи специфічні соціально-психологічні, культурні форми такого відтворення на різних рівнях. Саме в суб’єктивному світі творчого мислення здійснюється відтворення духовно-культурної реальності [3].

Актуалізація проблеми креативного мислення як сфери особистісних суб’єктивних переживань і самопізнання вимагає розуміння багатозначності поняття “раціонального”, яке в його класичних визначеннях виступає як “наукова” свідомість, котра складається із суми “безпосередніх очевидностей”. Разом з тим спроможність людини до життя духовного, до самоздійснення свого “Я” пов’язується із здатністю особистості до трансценденції, до реалізації своєї індивідуальної свободи. З огляду на це важливо повернутися до відтворення індивідом власної сутності, тобто до

створення себе як особистості, що найбільш широко зrealізовано в антропологічних версіях філософії. В процесі розгортання антропологічної проблематики широко представлена і проблема творчого мислення як засобу протистояння догматизму [1].

Розгляд стратегій розвитку постсучасної філософії засвідчує наявність в ній визначного креативного потенціалу, далеко не вичерпаного в різних контекстах. Її методологічний аналіз надає можливість відчутти значне духовно-інтелектуальне напруження, спрямованість на вивільнення енергій суб'єктивної. Це, в свою чергу, спричиняє активізацію способу філософування, що унеобхіднювало становлення нової парадигми мислення. Зрозуміло, завдяки цьому відбувалася редукція власне сутності та існування людини в різноманітних філософських доктринах, зведення багатомірного людського світу до певних його параметрів. Редукціонізм породжував догматизм в розумінні людини, тому тільки розгорнута система нового мислення долає стереотипи минулих підходів.

Креатив сучасного мислення обумовлений методологічними рефлексіями, пов'язаними із соціокультурною парадигмою інтелектуального активізму, який виступав визначальним для всієї попередньої доби філософування. Дана парадигма опиралася в першу чергу на потреби постійного оновлення підходів в теоретичній і практичній діяльності, що стало головною умовою творчості. Багатоплановість буття людини потребує ствердження параметрів комунікативного середовища, сфери співбуття індивідів. Здійснення всього спектру завдань потребує головного – креативного, винахідливого, нестандартного, пошукового, методологічного мислення, яке відкриває можливості для реалізації творчих інтенцій особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мамардашвили М. К. Философские чтения / М. К. Мамардашвили. – СПб. : Азбука-классика, 2002. – 832 с.
2. Медведев В. А. О тенденциях развития методологической культуры мышления / В. А. Медведев // Вопросы философии. – 2010. - № 2. – С. 161-164.
3. Розин В. М. Мышление: сущность и развитие / В. М. Розин. – М. : ЛЕНАНД, 2015. - 368 с.